

В. В. Прошчаєв,

доктор юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7383-3586>

С. В. Кунц,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mails: proshchayev.volodymyr@npp.kai.edu.ua, 4576762@stud.kai.edu.ua

Мета: здійснити комплексний аналіз міжнародно-правових стандартів у сфері права на освіту та з'ясувати особливості їх імплементації в адміністративно-правовий механізм забезпечення права на освіту в Україні в умовах воєнного стану, а також виявити ключові проблеми та окреслити перспективи вдосконалення відповідного правового регулювання і практики його застосування.

Методи дослідження: діалектичний, системно-функціональний, аналізу і синтезу, формально-юридичний, логіко-юридичний. **Результати:** обґрунтовано, що міжнародно-правові стандарти права на освіту сформувалися як багаторівнева система з ядром у вигляді універсальних актів ООН та подальшим розвитком у регіональних документах Ради Європи та Європейського Союзу.

Показано, що українське законодавство в цілому відображає основні вимоги цих стандартів, однак процес імплементації має фрагментарний характер, особливо в частині процедурних гарантій доступу до освіти в умовах надзвичайних ситуацій та збройного конфлікту. Виявлено, що воєнний стан створює додаткові виклики для реалізації права на освіту, які стосуються територіальної доступності, безпеки освітнього процесу, цифрової нерівності, становища внутрішньо переміщених осіб, а також учасників бойових дій та членів їхніх сімей. **Обговорення:** доведено, що адміністративно-правові механізми забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану мають ґрунтуватися на поєднанні міжнародних стандартів, конституційних гарантій та гнучких процедурних рішень, які дозволяють зберігати баланс між вимогами безпеки та необхідністю забезпечити безперервність освітнього процесу. Особливу увагу приділено проблемі правової визначеності в питаннях доступу до освіти внутрішньо переміщених осіб, студентів і учнів із тимчасово окупованих територій, а також цифрової доступності освіти. Запропоновано напрями вдосконалення законодавства, адміністративних процедур і практики діяльності органів публічної влади в освітній сфері.

Ключові слова: право на освіту; міжнародно-правові стандарти; адміністративне право; воєнний стан; імплементація; публічне управління освітою; внутрішньо переміщені особи.

Постановка проблеми та її актуальність. Право на освіту належить до фундаментальних соціальних прав людини, що відіграють ключову роль у формуванні людського капіталу, соціальної стабільності та стійкого розвитку

держави. У сучасних умовах функціонування українського суспільства, позначених тривалою збройною агресією Російської Федерації, масштабними внутрішніми переміщеннями населення, руйнуванням інфраструктури та загаль-

ним зростанням невизначеності, право на освіту набуває не лише соціального, а й безпосередньо безпекового виміру. Від того, наскільки держава спроможна забезпечити безперервність та доступність освіти в умовах воєнного стану, залежить перспектива післявоєнного відновлення, збереження людського потенціалу, а також інтеграція України до європейського та світового освітнього простору [12].

Міжнародні стандарти права на освіту, сформовані протягом другої половини ХХ століття, виходили з уявлень про мирний розвиток, хоча й передбачали окремі положення щодо захисту освіти в умовах надзвичайних ситуацій. Повномасштабна війна в Україні поставила питання відповідності наявних механізмів міжнародно-правового та національного рівнів сучасним викликам. З одного боку, міжнародне право вимагає від держави гарантувати доступність і недискримінаційність освіти навіть в умовах конфлікту, з іншого — держава змушена запроваджувати обмеження, пов'язані з безпекою, мобілізаційними заходами, фінансовими можливостями [13].

Актуальність дослідження зумовлена тим, що українське законодавство у сфері освіти перебуває у стані постійної модернізації, а воєнний стан прискорив і загострив необхідність осмислення того, як саме міжнародні стандарти втілюються в адміністративно-правових механізмах. Необхідно виявити, чи забезпечують ці механізми реальний доступ до освіти для всіх категорій населення, якою мірою збережено баланс між вимогами безпеки та правами людини, а також які прогалини існують між декларативним рівнем правових гарантій і фактичними можливостями громадян.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблематика забезпечення права на освіту в Україні традиційно привертала увагу широкого кола українських дослідників, серед яких можна виокремити В.В. Бахрушина, Г.П. Берендєєву, І.А. Гриценко, В.Є. Добрянського, О.В. Кузьменко, Р.В. Марченка, Н.М. Шульгу, а також низку науковців, що спеціалізуються на питаннях публічного управління у сфері освіти та міжнародно-правових зобов'язань держави. У їх працях розглядалися питання конституційно-

правових засад доступу до освіти, децентралізації системи управління освітою, європейських орієнтирів модернізації освітньої політики, впровадження стандартів якості, захисту прав учасників освітнього процесу в адміністративних судах, а також особливостей освітніх прав внутрішньо переміщених осіб.

Окрему увагу приділено міжнародно-правовим аспектам, зокрема аналізу змісту Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Конвенції про права дитини, Протоколу № 1 до Європейської конвенції з прав людини, а також рекомендаціям ЮНЕСКО та документам Європейського Союзу щодо забезпечення якості освіти. У цих роботах наголошується на необхідності гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами та на важливості забезпечення принципів доступності, недискримінації та рівних можливостей для здобувачів освіти [7; 8; 9; 10].

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародно-правові стандарти права на освіту формувалися поступово, шляхом прийняття універсальних та регіональних актів різних організацій. Центральне місце серед них посідає Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, який закріплює обов'язок держав забезпечити доступність початкової освіти, поступову безоплатність середньої та вищої освіти, а також розвиток системи фінансової підтримки студентів. Подальший розвиток стандартів відбувався в документах ЮНЕСКО, де розкривалися питання недискримінації у сфері освіти, академічної свободи, визнання кваліфікацій та транскордонної освіти [12].

На рівні Ради Європи право на освіту отримало відображення в Протоколі № 1 до Європейської конвенції з прав людини, а його зміст деталізовано у практиці Європейського суду з прав людини. Цей суд неодноразово підкреслював, що право на освіту включає не лише формальний доступ до навчальних закладів, а й реальну можливість користуватися освітніми послугами без невинуватеної дискримінації. Важливим є й те, що держава має певну свободу розсуду в організації освітньої системи, але ця свобода обмежується вимогою поваги до людської гідності та основоположних прав [6].

У європейському контексті важливими є також документи Європейського Союзу, які, хоч і не завжди мають безпосередню юридичну силу для України, але створюють орієнтири для реформування освітньої політики. Йдеться, зокрема, про Болонський процес, рекомендації щодо забезпечення якості освіти, визнання дипломів, розвиток академічної мобільності.

Зміст міжнародно-правових стандартів права на освіту доцільно розглядати через призму декількох взаємопов'язаних вимірів. По-перше, це доступність освіти, що включає територіальну, фінансову та інформаційну складові. По-друге, це прийнятність, яка пов'язана з відповідністю змісту освіти базовим цінностям прав людини, принципам недискримінації та поваги до культурної ідентичності. По-третє, це адаптивність, що передбачає здатність освітньої системи реагувати на зміни соціального середовища, технологічні виклики та особливі потреби окремих груп населення. По-четверте, це якість освіти, яка забезпечується через стандарти, процедури акредитації та нагляд з боку держави і громадськості [13].

Особливої ваги міжнародні стандарти набувають у контексті збройних конфліктів. Хоча класичні документи не завжди прямо описують ситуації повномасштабної війни, їхні загальні принципи – недискримінація, пропорційність обмежень, пріоритет інтересів дитини, обов'язок держави максимально використовувати наявні ресурси — мають застосовуватися й у надзвичайних умовах. Це створює базу для оцінки дій держави та пошуку оптимальних моделей організації освіти в кризових ситуаціях.

Україна, ратифікувавши основні міжнародні договори у сфері прав людини, взяла на себе зобов'язання забезпечити право на освіту відповідно до міжнародних стандартів. Це відображено насамперед у Конституції України, де закріплено право кожного на освіту, гарантується доступність і безоплатність повної загальної середньої освіти, а також передбачено можливість безоплатної вищої освіти на конкурсній основі. Подальша деталізація цих положень здійснюється в законах «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про

вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту» та інших нормативних актах [8; 9; 10].

Імплементація міжнародних стандартів простежується в багатьох аспектах. Зокрема, законодавство закріплює принципи рівного доступу, заборони дискримінації, академічної свободи, автономії закладів освіти, участі здобувачів освіти в управлінні навчальними закладами. Важливим здобутком є також розвиток механізмів забезпечення якості освіти та інтеграція до європейського освітнього простору.

Водночас цей процес не можна вважати завершеним. У низці випадків міжнародні стандарти відображено на рівні загальних декларацій, але їм бракує конкретизації в адміністративних процедурах. Так, механізми захисту прав внутрішньо переміщених осіб у сфері освіти, процедури визнання періодів навчання на тимчасово окупованих територіях, гарантії доступу до освіти для дітей військовослужбовців та осіб, які перебувають у зоні бойових дій, залишаються недостатньо врегульованими. Це призводить до ситуацій, коли формальна відповідність міжнародним стандартам не завжди трансформується у реальні можливості для конкретних людей.

Не менш важливим є питання про співвідношення міжнародних зобов'язань України та національної освітньої політики в умовах обмежених ресурсів. Міжнародні стандарти вимагають поступового розширення доступу до освіти та покращення її якості, тоді як війна змушує державу перерозподіляти ресурси на користь сектору безпеки та оборони. У таких умовах особливого значення набуває принцип максимально можливого використання наявних ресурсів, який має слугувати орієнтиром для законодавця і виконавчої влади [16].

Адміністративно-правовий механізм забезпечення права на освіту в Україні складається з сукупності органів публічної влади, процедур, інструментів контролю та відповідальності, через які реалізуються нормативні гарантії. Центральне місце в цьому механізмі посідає Міністерство освіти і науки України, яке формує державну політику, затверджує стандарти, координує діяльність інших суб'єктів. Важливу роль відіграють також органи місцевого са-

моврядування, обласні та районні військові адміністрації, центральні органи виконавчої влади, відповідальні за окремі аспекти освітньої діяльності.

Адміністративно-правові механізми охоплюють, зокрема, ліцензування освітньої діяльності, акредитацію освітніх програм, розподіл фінансових ресурсів, затвердження освітніх стандартів, контроль за дотриманням вимог безпеки, а також розгляд скарг учасників освітнього процесу. У мирний час ці механізми працюють за відносно стабільними процедурами, але в умовах воєнного стану вони піддаються значним трансформаціям [14].

Введення воєнного стану спричинило появу нових управлінських рішень, спрямованих на забезпечення безперервності освіти. До них належать тимчасові зміни у строках вступної кампанії, спрощення окремих процедур, запровадження змішаних форматів навчання, розроблення рекомендацій щодо організації освітнього процесу в умовах повітряних тривог та небезпеки обстрілів. У багатьох випадках ці рішення ухвалювалися в стислі строки, що не завжди дозволяло передбачити всі наслідки для прав учасників освітнього процесу.

Особливістю сучасного етапу є посилення ролі цифрових інструментів. Електронні журнали, системи управління навчанням, платформи для дистанційних занять, державні електронні сервіси стали невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони полегшили доступ до знань для тих, хто був змушений виїхати в інші регіони або за кордон, але водночас загострили проблему цифрової нерівності. У віддалених громадах або на територіях, що зазнали руйнувань, доступ до інтернету та цифрових пристроїв залишається обмеженим, що створює ризики порушення принципу рівності [14].

Воєнний стан впливає на реалізацію права на освіту в кількох взаємопов'язаних напрямках. По-перше, це територіальна доступність. Руйнування шкіл та університетів, окупація окремих територій, евакуація населення призводять до того, що мережа навчальних закладів змінюється, а учні та студенти змушені шукати нові місця навчання. Адміністративні механізми переведення, зарахування та визнання попе-

редніх періодів навчання не завжди встигають за динамікою цих процесів.

По-друге, це безпековий вимір. Організація навчання в очному форматі можлива лише за наявності належних укриттів та чітких процедур реагування на загрози. Відомі ситуації, коли заклади освіти не могли відновити очне навчання саме через відсутність безпечних умов. Це створює дилему між бажанням забезпечити живе спілкування та необхідністю захистити життя і здоров'я учасників процесу. Відповідні рішення часто покладаються на місцеві органи влади та військові адміністрації, що веде до різноманітності практик у різних регіонах.

По-третє, це становище внутрішньо переміщених осіб. Діти та молодь, які були змушені залишити місця постійного проживання, стикаються з низкою труднощів: відсутністю документів, складнощами з підтвердженням навчальних досягнень, обмеженою кількістю вільних місць у школах та гуртожитках, психологічними травмами. Наявні адміністративні процедури переведення та зарахування були значною мірою адаптовані до цих умов, але й досі не забезпечують повної правової визначеності. В окремих випадках учні та студенти залишаються фактично «поза системою», не маючи чіткого статусу.

По-четверте, це права осіб, які безпосередньо залучені до оборони держави. Йдеться про військовослужбовців, добровольців, членів територіальної оборони, а також їхніх дітей. Міжнародні стандарти вимагають від держави особливого піклування про ці категорії, але реальні механізми забезпечення їхнього доступу до освіти перебувають у стадії становлення. Нерідко виникає питання про визнання перерв у навчанні, можливість дистанційного здобуття освіти під час служби, доступ до програм перекваліфікації після повернення до цивільного життя.

По-п'яте, воєнний стан впливає на психологічний стан учасників освітнього процесу. Хронічна небезпека, втрати, вимушені переїзди створюють додаткові бар'єри для ефективного навчання. Міжнародні стандарти наголошують на необхідності комплексного підходу, який включає не лише формальний доступ до уроків,

а й створення підтримувального середовища. Українська система освіти поступово реагує на ці виклики, впроваджуючи програми психологічної підтримки, але масштаби потреб значно перевищують наявні можливості.

Однією з ключових проблем реалізації міжнародних стандартів права на освіту в Україні є недостатня правова визначеність у низці важливих питань. Це стосується, зокрема, процедур визнання результатів навчання на тимчасово окупованих територіях, статусу документів, виданих окупаційними органами, порядку організації дистанційного навчання за кордоном для українських дітей, які виїхали разом із батьками. У багатьох випадках рішення ухвалюються ситуативно, що створює ризики нерівного ставлення до різних груп здобувачів освіти.

Проблемою залишається й фрагментарність нормативного масиву. Велика кількість підзаконних актів, тимчасових рекомендацій та роз'яснень утруднює орієнтацію в правовому полі як для адміністрацій закладів освіти, так і для самих здобувачів. У воєнних умовах така фрагментарність посилює відчуття невизначеності й може призводити до порушень прав через банальне нерозуміння того, які саме гарантії існують і як ними скористатися.

З огляду на це актуальною видається ідея кодифікації основних положень, що регулюють функціонування системи освіти в умовах надзвичайних ситуацій і воєнного стану. Йдеться не про створення паралельного законодавства, а про включення до чинних законів окремих розділів, які б містили чіткі правила щодо організації освітнього процесу в умовах загрози, евакуації, окупації, а також щодо гарантій для внутрішньо переміщених осіб та учасників бойових дій.

Важливим напрямом удосконалення є розвиток адміністративних процедур, зорієнтованих на людину. Це означає спрощення подачі заяв і документів (у тому числі через електронні сервіси), запровадження прозорих критеріїв розподілу місць у школах та гуртожитках, створення ефективних механізмів оскарження рішень органів влади й адміністрацій закладів освіти. Міжнародні стандарти тут можуть вико-

нувати роль орієнтира, але конкретні процедури мають розроблятися з урахуванням українських реалій.

Окремої уваги потребує питання цифрової нерівності. Для того щоб дистанційна та змішана освіта відповідала міжнародним стандартам, держава має вживати активних заходів для забезпечення мінімально необхідного рівня доступу до інтернету та технічних засобів. Це може включати спеціальні програми підтримки для сімей у складних життєвих обставинах, розвиток освітніх просторів з відповідним обладнанням у громадах, які постраждали від війни, а також співпрацю з міжнародними партнерами.

Не менш важливо враховувати людський вимір освіти. Підготовка педагогів до роботи в умовах війни, включення до навчальних програм тем психосоціальної підтримки, прав людини, критичного мислення та медіаграмотності відповідають як міжнародним стандартам, так і потребам українського суспільства. Саме через освіту держава має можливість формувати здатність громадян протистояти дезінформації, зберігати людяність і солідарність у найскладніших обставинах.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що міжнародно-правові стандарти права на освіту становлять цілісну систему орієнтирів для державної політики, яка передбачає забезпечення доступності, якості, адаптивності та недискримінаційності освіти для всіх. Українське законодавство загалом відображає основні вимоги цих стандартів, однак процес їх імплементації залишається незавершеним, особливо в частині деталізації процедурних гарантій у надзвичайних умовах.

Воєнний стан в Україні загострив існуючі проблеми та виявив нові виклики. Руйнування інфраструктури, внутрішнє переміщення населення, потреби захисту держави, цифрова нерівність і психологічні наслідки війни створюють додаткові бар'єри для реалізації права на освіту. У цих умовах адміністративно-правові механізми мають виконувати подвійну функцію: з одного боку, забезпечувати гнучкість та оперативність управлінських рішень, з іншого – гарантувати дотримання прав людини та принципів правової визначеності.

Ключовими проблемами залишаються фрагментарність нормативного регулювання, недостатня конкретизація правових гарантій для внутрішньо переміщених осіб та учасників бойових дій, слабка опрацьованість процедур визнання результатів навчання в особливих умовах, а також цифрова нерівність, що перешкоджає повноцінній реалізації дистанційних форм освіти. Ці проблеми не можуть бути вирішені виключно шляхом прийняття поодиноких підзаконних актів чи тимчасових рекомендацій; потрібен системний підхід, який включає внесення змін до базових законів про освіту та розроблення узгоджених адміністративних процедур.

Література

1. Конституція України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Конституція України: Закон України від 28 черв.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.07.2025).
3. Загальна декларація прав людини від 10 груд. 1948 р. Генеральна Асамблея ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 15.07.2025).
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 груд. 1966 р. Ратифіковано Україною 19 груд. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 15.07.2025).
5. Конвенція про права дитини від 20 лист.1989 р. Ратифіковано Україною 27 лют. 1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.07.2025).
6. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 берез. 1952 р. (стаття 2 «Право на освіту»). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 15.07.2025).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04 лист. 1950 р. Ратифіковано Україною 17.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.07.2025).
8. Про освіту: Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.07.2025).
9. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січ. 2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 15.07.2025).
10. Про вищу освіту: Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.07.2025).
11. Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав. Загальний коментар № 13: Право на освіту (стаття 13 Пакту). 1999.
12. ЮНЕСКО. Право на освіту: збірник міжнародних документів і стандартів. Париж: UNESCO Publishing, 2001.
13. Марченко Р.В. Міжнародно-правове регулювання права на освіту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86. Ч. 5. С. 294-299. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.42>
14. Дмитренко Г.В. Адміністративно-правові механізми забезпечення права на освіту в Україні: монографія. Київ, 2004. 54 с.
15. Кравченко В.В. Право на освіту в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина. *Просвіта*. 2005. № 5. С. 98.
16. Шульга Н.М. Публічне управління у сфері освіти: європейські орієнтири та українська практика. Харків: ЮНСП, 2006. 543 с.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy. Ofitsiyniy veb-portal parlamentu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (data zvernennia: 15.07.2025).
2. Konstytutsiya Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 28 cherv.1996 r. № 254к/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennya: 15.07.2025).
3. Zahalna deklaratsiya prav lyudyny vid 10 hrud. 1948 r. Heneralna Asambleya OON. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (data zvernennya: 15.07.2025).

4. Mizhnarodnyy pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava vid 16 hrud. 1966 r. Ratyfikovano Ukrainoyu 19 hrud. 1973 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (data zvernennya: 15.07.2025).

5. Konventsia pro prava dytyny vid 20 lyst. 1989 r. Ratyfikovano Ukrainoyu 27 lyut. 1991 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (data zvernennya: 15.07.2025).

6. Protokol № 1 do Konventsii pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 20 berez. 1952 r. (statyia 2 «Pravo na osvitu»). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (data zvernennya: 15.07.2025).

7. Konventsia pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod (Yevropeyska konventsia z prav lyudyny) vid 04 lyst. 1950 r. Ratyfikovano Ukrainoyu 17.07.1997 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

8. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05 veres. 2017 r. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennya: 15.07.2025).

9. Pro povnu zahalnu serednyu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16 sich. 2020 r. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (data zvernennya: 15.07.2025).

10. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01 lyp. 2014 r. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (data zvernennya: 15.07.2025).

11. Komitet OON z ekonomichnykh, sotsialnykh i kulturnykh prav. Zahalnyy komentar № 13: Pravo na osvitu (statyia 13 Paktu). 1999.

12. YUNESKO. Pravo na osvitu: zbirnyk mizhnarodnykh dokumentiv i standartiv. Paryzh: UNESCO Publishing, 2001.

13. Marchenko R.V. Mizhnarodno-pravove rehulyuvannya prava na osvitu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*. 2024. Vyp. 86. Ch. 5. S. 294-299. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.5.42>

14. Dmytrenko H.V. Administratyvno-pravovi mekhanizmy zabezpechennya prava na osvitu v Ukraini: monohrafiya. Kyiv, 2004. 54 s.

15. Kravchenko V.V. Pravo na osvitu v systemi konstytutsiynykh prav i svobod lyudyny i hromadyanyna. *Prosvita*. 2005. № 5. S. 98.

16. Shulha N.M. Publichne upravlinnya u sferi osvity: yevropeyski oriyentyry ta ukrayinska praktyka. Kharkiv: YUNSP, 2006. 543 s.

Volodymyr Proshchayev, Stanislav Kunts

INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS AND ADMINISTRATIVE-LEGAL MECHANISMS FOR ENSURING THE RIGHT TO EDUCATION IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

State University «Kyiv Aviation Institute»

Liubomyr Huzar Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine

E-mails: proshchayev.volodymyr@npp.kai.edu.ua, 4576762@stud.kai.edu.ua

Purpose: a comprehensive analysis of the regulatory, organizational and procedural transformations of administrative justice in Ukraine under martial law in order to identify key problems and prospects for improving this type of justice. **Research methods:** dialectical, systemic-functional, analysis and synthesis, formal-legal, logical-legal. **Results:** it is substantiated that the international legal standards of the right to education have evolved as a multi-level system, with its core formed by the universal instruments of the United Nations and further developed through regional documents of the Council of Europe and the European Union. It is demonstrated that Ukrainian legislation generally reflects the key requirements of these standards; however, the implementation process remains fragmented, particularly regarding procedural guarantees of access to education in conditions of emergencies and armed conflict. It is identified that martial law creates additional challenges for the realisation of the right to education, including issues of territorial accessibility, safety of the educational process, digital inequality, and the situation of internally displaced persons, as well as combatants and their families. **Discussion:** it is proven that administrative-legal mechanisms for ensuring the right to education under martial law must be based on a combination of international standards, constitutional guarantees, and flexible procedural decisions that allow maintaining a balance between security requirements and the need to ensure the continuity of the educational process. Special attention is given to the issue of legal certainty concerning access to education for internally displaced persons, students and pupils from temporarily occupied territories, as well as the digital accessibility of education. Directions for improving legislation, administrative procedures, and the practice of public authorities in the educational sector are proposed.

Key words: right to education; international legal standards; administrative law; martial law; implementation; public administration of education; internally displaced persons.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2024